

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštnine proste. frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 15.

V Ljubljani, dne 13. aprila 1906.

Leto IX.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoca se lista: Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana, Židovske alicie štev. 5/I.

Delavci! Prvi majnik se približuje. Pripravite se, da ga dostojno praznujete! Ne pozabite, da je Vaš praznik letos posebnega pomena, kajti v letu reforme živimo. Storite vse potrebno, da bode Vaš letošnji praznik dostojna in mogočna manifestacija za splošno in enako volilno pravico!

Obstrukcija.

Bela Ljubljana je imela velik hec. Kajti to je treba najprej naglasiti: Koncerti liberalne bande v kranjskem deželnem zboru niso »beli Ljubljani« nič drugega, kakor prijetno iznenađenje, nov in že vsled tega z zadovoljstvom pozdravljen ton v dolgočasju vsakdanjosti, pripraven predmet za plitko gostilniško politiziranje, skratka to, kar pravi Ljubljančan nad vse ljubi in za kar slovenski jezik vendar nima lastnega izraza: Velik hec!

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

Dalje.

Z namiznim nožem je Hercog prerezal pismo, vprašujoč se, kaj naj bi pač bilo v njem, saj vendar ni ničesar. — A že so ple-sale črke, neprenehoma naraščajoče, pred njegovimi očmi. Čital je:

„Prečastiti škofovski ordinariat je odločil, premestiti Vas v Dolenjo vas. Ukazuje se Vam, da nemudoma odidete na svoje novo mesto in da sprejmete svojo jurisdikcijo v Farjem dvoru.“

Torej premeščen! Prva premestitev je za mladega duhovna včasih dogodek, ki odločuje o celem njegovem življenju. Mrzla bolečina je izpreletela kaplanovo telo. Torej

Sakrament, Tavčar s trobento in Hribar z bobnom, kaj takega pa se ne — to je stališče, katerega presoja »Ljubljana« deželnozborske volitve, in kdor misli, da je provzročilo obisk galerije, shodov i. t. d. resno zanimanje za volilno reformo, pozna proketo slabo ljube Ljubljančane in našo »metropolo«, ki je tako nepolitično mesto, da jih je malo takih na civiliziranem svetu. Nekritičnost, površnost, to glavno obolenje nepolitičnosti, se izraža v tem, da je sodba o dogodkih zadnjega tedna obsežena v dveh absolutnih formulah: »Liberalci imajo prav« — »klerikalci imajo prav.« »Slovenec« zakriči s svojim znanim patosom: »Liberalci nasprotujejo razširjenju volilne pravice« in vse, kar prisega na pobožno politiko, je s tem doseglo »modrosti zadnji sklep«. »Slovenski Narod« napiše: »Zadaviti hočejo meščanstvo in delavstvo,« in vse, kar se navdušuje za naprednost, zaploska kakor da naj tisoč rok pomnoži rene iz deželne zbornice.

Politična opravičenost pa ni ne na eni, ne na drugi strani; na pravice ljudstva ne mislijo ne liberalci, ne klerikalci — o veleposestnikih menda ni treba govoriti! — temveč korist lastne stranke je polarna zvezda narodno-napredni ravno tako, kakor »slovensko-ljudski stranki«. Opazujočemu hinavščino v obeh taborih se mora človeku kar želodec obrniti.

Kako pa je vendar bilo?

Vlada je predložila načrt volilne reforme za deželo, čegar glavna točka je vstvaritev nove, četrte kurije s splošno volilno pravico in z deseterimi mandati.

proč iz župnije, s katero se je danes na njeni najvišji točki takorekoč na novo poročil v ljubezni.

Ker kliče srce, kadar trpi, vedno drugo sočutno srce, je pogledal kaplan župnika in s tožnim glasom, kakor da kliče na pomoč, je dejal:

„Gospod župnik, premeščen sem!“

„Že vem. Jutri pride Vaš naslednik.

Prihodnjo nedeljo morate že pridigati v Dolenji vasi. Ako bi bili danes še pravočasno prišli domov, bi že jutri lahko odpotovali. No, meni ni nič več mar, kje ste se danes potepali. Saj niste več moj kaplan.“ Hladno kakor ledena sapa so prišle besede iz druge strani mize.

Kuharica ni rekla ničesar. Podprla si je samo boke in s porogljivim smeškom je gledala kaplana. Da ga je premestitev močno bolela, to je opazala in to jo je veselilo. Saj je zmagala ona. Tega kaplana pač ni mogla trpeti in zato je neprenehoma silila

Deželni zbor je v svojem zadnjem zasedanju pozval vlado, naj mu predloži volilno reformo, ki bi določila splošno in enako volilno pravico z uporabo proporcionalnega zistema. Vlada odgovarja, da ni mogla dovoljiti deželnega zbora, ker misli, da je za deželne zbore najbolj primerno, odnosno potrebno »zastopstvo interesov«, meni pa, da je njen načrt prav blizu zahtevi deželnega zbora samega.

Stališče vlade je brez dvoma razumljivo. Drugo je vprašanje, ali je pravično ali opravičeno. Zakaj naj bi bile v deželnih zbora kurije dobre, ko v državnem zboru niso, tega možgani ljudstva nikoli ne bodo razumeli. In zakaj vlada ne vpoštevata zadeve, ki jo je večina deželnega zbora izrazila v svoji resoluciji, tega ne ve nihče razven vlade in — morda klerikalnega dela tiste večine; kajti zelo verjetno je, da so imeli klerikalci pri osnovi načrta svoje prste vmes. Ako bi vlada hotela vpoštevati javno izraženo stališče deželnega zbora, bi bila morala predložiti načrt splošne in enake volilne pravice s proporcionalnim sistemom. To bi bilo pravično in opravičeno. Tega ni storila, ker je hotela potolažiti veleposestnike in v to si je najbrže poskrbela dovoljenja klerikalcev.

Ako je hotela deželnozborska večina ostati dosledna, bi bila morala načrt vlade na vsak način odkloniti. V kakšni obliki naj bi se bilo to zgodilo, je vprašanje druge vrste. Ali naj bi bila zahtevala predložitev novega načrta, ki bi odgovarjal deželnozborski resoluciji, ali naj bi bila sama predelala vladno osnovo v tem smislu, to je postransko. Da sede v deželnem zboru tudi

v župnika, da je vendar dvakrat poprosil za drugega pomožnega duhovnika. A zaman. A sedaj se je zbudil kuharičin ponos. Čegar ni mogel doseči župnik, to je bila za njo malenkost. Saj je bila načelnica deviške družbe, torej tudi nekakšna duhovska uradna oseba. V tej lastnosti je znala toliko poročati o kaplanu, da je končno njena volja prodrla pri škofovskem konzistoriju.

Kaplanu je prešel sedaj celo tek do pogrete juhe. S svojim dekretom je šel v svojo sobo. Žalosten je gledal dol na pokopališče. Saj je življenje kaplana tudi tako pokopališko polje z mnogoštevilnimi križi. In danes so mu zasadili posebno velik križ v srce.

Malo da ni v svoji žalosti pozabil, da danes še ni končal svoje brevirne molitve. Vzel je knjigo, pa je molil, a tako raztresen ni bil še nikoli pri molitvi.

* * *

veleposestniki, je seveda dejstvo. To pa vendar ne more biti vzrok, da ne bi slovenska večina poskusila, izvršiti, kar je pred par meseci sama sklenila.

Tukaj so klerikalci storili napako, iz katere se po vsej pravici lahko izvaja, da niso imeli čistih namenov. Deželni zbor bi bil moral vsekakor izvesti generalno debato o vladnem načrtu; vse filozofiranje o opravičnosti ne izbrši te napake. Če bi bil obsegal vladni načrt, kar je resolucija deželnega zbora zahtevala, bi bilo hitenje razumljivo. A ker je vstvarila osnova novo situacijo, bi bila generalna debata vsaj razjasnila položaj. Ako bi se bilo tedaj pokazalo, da zahteva večine po splošni in enaki volilni pravici in po proporciji nikakor ni izvedljiva, bi bil še vedno čas, iskati kompromis, ki bi se kolikor mogoče približal principu. Klerikalci tega niso storili. Šušteršič je hotel imeti reformo čim prej pod streho in odtod je jasno, da mu ni nič za načelo splošne in enake volilne pravice, temveč da hoče samo klerikalno hegemonijo in da mu je za njo dobro vsako sredstvo. Odgovornost za obstrukcijo, ki se je tukaj izlegla, imajo torej na vsak način klerikalci.

S tem seveda liberalci niso oprani. Da so poskusili preprečiti vzakonenje načrta, jim ni zameriti. Da so v ta namen porabili muziko, je stvar okusa. Ali tega niso storili iz ljubezni do splošne in enake volilne pravice, temveč zopet le zaradi tega, ker je vladna osnova za njih stranko neugodna in radi bi sprejeli vsako reformo, ki bi jim zagotovila toliko mandatov, da bi ostali odločilen faktor v deželnem zboru, pa če bi obsegala preosnova še več privilegij kakor dosedanji volilni red. «Narod» se je izdal, ko je trdil, da je deset mandatov za splošno kurijo preveč in da bi bili štirje dosti za splošni razred. Resnično je nasprotno. Ako ne bi bila mogoča drugačna reforma, kakor taka z novo kurijo, tedaj bi se moralo zahtevati, da ta razred vsaj v številu mandatov ne bode prikrajšan, temveč se krivico, ki tiči v ohranitvi privilegij, vsaj z večjim zastopstvom doslej brezpravnih ponekod oblaži.

Sedaj je deželni zbor odložen. Vlada torej upa, da se doseže med strankami kompromis. In v resnici bi imele stranke sedaj nalogo, da ga iščejo. A politična poštenost bi zahtevala, da se postavita obe slovenski stranki na stališče splošne in enake volilne pravice ter proporcionalnega zistema, ter od tega izhodišča iščeta sporazuma z veleposestniki. Obenem pa bi bila deželnozborskim

Bila je huda noč. Vzlic svoji utrujenosti ni mogel spati niti eno uro. Vsake četrte ure je slišal biti in z vsakim udarcem se je bolj približevala ura ločitve, ura, ko mora vzeti slovo od ljubljenih gor, od naroda, s katerim se je komaj seznanil.

Tak kaplan je kakor mlado drevo, ki ga presade iz drevesnega vrta semenišča ob daljno, tujo cesto. Plašno iščejo korenine stalnosti v neznani zemlji. Kadar mine prva kruta zima, se ozaljša drevesce s popki in s cvetjem. Tedaj pa pride gospod in z železno voljo zapove, naj se iztrga drevesce in naj se ga presadi v druga tla. Pri tem pa mu potrgajo najnežnejše korenine, raztresejo najlepše cvetke, oj, in kako dolgo je treba, da končno vsaj deloma ozeleni! Lastnih sadov pa se ne sme nikoli veseliti. In če tako drevo celo popolnoma usahne, pride gospod s sekiro, poseka drevesce in ga prekolne, ker ni moglo zeleniti na vsaki zemlji.

XI.

Šele jutraj, ko so prišli že vrabci na njegovo okno, je Hercog malo zaspal. Na-

strankam dolžnost, dogovoriti se tudi s tistimi, ki doslej niso bili zastopani v zbornici, katerim pa ima reforma odpreti, če že ne poti vanjo, vendar pravico za boj. Ako slovenski stanki ne razumeli te naloge, tedaj je za sodbu bodočnosti vseeno, ali «zmaga» ta ali ona. Obsojeni bodele obe. Dosedanje grehe se da še popraviti, ako se jim doda še novih, pa ne bode več popravka, pa tudi narodove odveze ne.

Politični odsevi.

Drž. zbor je odšel zadnjo soboto teden na počitnice. Vnovič se snide šele 24. aprila. S tem so ustavljene tudi seje odseka za volilno reformo. Baron Gautsch hoče počitnice porabiti za dogovore s strankami ter je že konferiral s poljskim kolom in z grofom Sylva-Taroucca. Fevdalni veleposestniki in Poljaki objavljajo izjave, da stoje še vedno na svojem stališču, kar pa ne pomeni nič drugega, kakor da upajo še vedno na veliko politično kupčijo. Poljakom se ne gre le za pomnožitev galiskih mandatov, temveč oni bi radi, da se zagotovi mandate poljskemu kolu. Obenem hočejo razširjenje gališke deželne avtonomije, da bi imeli vsaj doma Rusine v krempljih. Skratka oni so tudi za splošno in enako volilno pravico, ako se jo more tako popačiti, da imajo oni profit od nje.

Rešitev ogrske krize se lahko imenuje najvažnejši politični dogodek zadnjega tedna. Kakor skoraj vsaka pomembnejša stvar v Avstriji in na Ogrskem se je tudi to dejanje zgodovinske drame odigralo prav senzacionalno. V zadnjem trenutku, ko je imel biti ogrski absolutizem slovesno potrjen z manifestom, ki bi razložil, zakaj se ne razpiše volitev, kakor zakon zahteva, je dosežen sporazum, ki bi ga bila koalicija pač lahko prej in ceneje dosegla. Kajti več kakor sedaj tudi pred enim letom ne bi bila morala popustiti in njen ugled ne bi bil takrat tako omajan, kakor je danes, ko prevzema vlado. Vojaške zahteve so bile glavna točka koalicijskega programa; zaradi njih je trajala več kakor leto dni borba med krono in med večino ogrskega parlamenta; tekom tega boja je bilo imenovano nekonstitucionalno ministrstvo, suspendirana avtonomija županij, razpuščen državni zbor, imenovani kraljevski komisariji in končno je imel biti odložen razpis volitev, s čemur bi bil absolutizem uveden in optima forma. V zadnji uri je koalicija spremenila svoje stališče. Nenadoma je prišel bivši po-

enkrat ga je vzbudilo močno ropotanje. Hlapec se je peljal s staro župnijsko kočijo po dvorišču. Ne da bi bila vprašala župnika, je kuharica sinoči naročila, naj gre kočija po novega duhovnega gospoda na postajo. Čemu naj bi vpraševala? Saj je milostljivemu gospodu itak vse prav, kar ona ukaže. Itak razume ona vse najbolje. Dopoldan je pretekel kaplanu z žalostnim opraskom pospravljanja. Obleka in perilo je prišlo v kovčeg, knjige pa v tri zaboje. Pri tem delu mu je prišel še v okrvavljenem robcu zaviti nož, s katerim je bil pred meseci Miha zaboden, pod roke. Prej svetlordeča kri je popolnoma zleplila robec in ga pokrila s črnkasto skorjo, tako da se je kaplanu kar gabilo, izvleči nož.

Toda kaj naj bi začel z njim? Najbolj enostavno je, da ga spravi med druge reči v kovčeg. V njegovi roki je najbolje shranjen, drugod bi ga slučaj še vedno lahko razkril, pa bi izdal morilca. To pa se zaradi svetega spovednega pečata ne sme zgoditi.

Dalje prih.

slanec Bela Barabas dne 2 aprila dogovorno s Košutom k baronu Fejervaryju ter mu je predložil površen načrt, na čigar temelju bi bila morda vendar še mogoča mirna sprava. Fejervary je s Kristof-fyjem pregledal načrt in oba sta se takoj odpeljala na Dunaj in sta bila sprejeta v avdienco. Z dovoljenjem krone so tedaj začeli pogovori med vlado in med voditelji koalicije na temelju sledečih pogojev:

Vojaška vprašanja se izloči. Vlada dobi prosto roko v notranjih vprašanjih. Gospodarska vprašanja je rešiti v dogovoru ogrskega in avstrijskega parlamenta; ako se ne doseže sporazuma, se ohrani gospodarsko skupnost do leta 1917. Novi državni zbor dovoli proračun, normalni kontingent vojaških novincev in neizogibne izdatke za vojsko ter potrdi trgovinske ugovore in colinski tarif. Kardinalna točka v programu nove vlade bode splošna volilna pravica. Volitve se izvrše na podlagi sedanjega volilnega reda; parlament pa bode po sprejemu splošne volilne pravice razpuščen in nove volitve bodo razpisane na podlagi nove volilne pravice.

Te pogoje je koalicija sprejela in tedaj je nastalo vprašanje, kako sestaviti novo vlado. Za ministrskega predsednika je bil izvoljen bivši minister Wekerle, ki pa je s svoje strani predlagal Andrassyja. Ta je odklanjal in Wekerle je že bil pripravljen, prevzeti vlado, ko je nastopila klerikalna «ljudska stranka» proti njemu. Na ogrske klerikalce deluje namreč Wekerle tako, kakor rdeča barva na bika. On je kalvinist, odločno je protiklerikalen ter je madjarskim tretjerednikom v najslabšem spominu, ker je kot ministrski predsednik uvedel cerkvenopolitične poslave s civilnim zakonom. Cela truma klerikalcev se je pripeljala na Dunaj, intrigirala proti njemu. Wekerle je že hotel popustiti, a Košut in njegovi prijatelji so silili, da prevzame on ministrsko predsedništvo.

Končno je bilo v soboto ministrstvo sestavljeno z Wekerlom na čelu in z voditelji vseh koaliranih strank za posamezne stroke. Grof Julius Andrassy je prevzel ministrstvo za notranje zadeve, grof Apponyi pouk in bogočastje, Košut trgovino, Geza Polonyi pravosodje, grof Aladar Zichy ministrstvo na dvoru, dr. Ignac Daranyi poljedelstvo. Po strankah pripadajo Košut, Apponyi in Polonyi neodvisni stranki, Andrassy in Daranyi ustavni, Zichy ljudski. Wekerle stoji izven strank.

Glavni del sporazuma je ta, da je prevzela nova vlada splošno volilno pravico v svoj program. Bodoči parlament nima sploh nobene druge naloge, kakor dovoliti državne potrebe, da pride državno gospodarstvo v red, potem skleniti volilno reformo in se posloviti. S tem je splošna volilna pravica na Ogrskem zagotovljena. To pa je velikan-skega pomena tudi za nas, kajti absurdno je misliti, da bi mogla Avstrija ohraniti svoj zastareli, reakcionarni sistem privilegij, kadar dobi Ogrska splošno volilno pravico. To naj premislijo tisti, ki še danes mislijo, da bodo preslepili avstrijske narode in ovekovečili privilegije.

Srbsko zarotniško vprašanje je prišlo zadnji čas zopet na dnevni red. Anglija je zahtevala, da se odpusti 11 častnikov, ki so bili v zaroti za umorstvo kralja Aleksandra in kraljice Drage, iz vojske ter da potem Anglija zopet vstopi v diplomatsko zvezo s Srbijo. Dotični srbski častniki so izjavili, da se podvržejo zahtevi, ako se penzionira dvakrat toliko pristašev nasprotne stranke. Izjavili pa so tudi, da ne pojde samo tistih enajst, temveč vsi častniki, ki so bili prizadeti v zaroti, ker so takrat vsi skupaj izvršili svoje delo. To je bil menda glavni vzrok, da je Gruiceva vlada sklenila, odložiti rešitev zarotniškega vprašanja, dokler ne bode gotov trgovinski ugovor z Avstrijo.

Konferenca v Algecirasu je končno po dolgotrajnem gaganju vendar nekako prišla v ravnotežje in je dosegla sporazum. Ple-

narna seja, ki je v soboto trajala do 6. ure zvečer in je bila posledica dopoldnevnega pogovora med poslanikom Revoilom in grofom Tattenbachom, je razdelila maročanske luke za policajno službo med Španijo in Francijo tako, da dobi Španija Tetnan, in Larache, Francija Mogador, Saffi, Mazagan, Rabat, obe državi skupaj pa prevzamete Casablanca in Tanger. Ugovor o policajni uredbi velja 5 let. Tudi v bančnem vprašanju je dosežen sporazum. Končno je bil izvoljen odsek, ki sestavi protokol. Tako je torej konec tudi nesrečnega maročanskega vprašanja, ki je vzdignilo toliko prahu, da je bil evropski mir dolgo časa v nevarnosti.

Domače stvari.

Proporcionalni zistem, za katerega se je deželni zbor kranjski v svojem zadnjem lanskem zasedanju izrekel, je v krogih slovenskih poslancev zopet popolnoma pozabljen. Tako je pri nas seveda z vsemi računi, kajti vsa slovenska politika je samo dnevna, vse, kar se govori, namerava, snuje, obljublja, začinja, je od danes do jutri. Med dvema dnevi je noč, ponoči se spi, ako se ne kroga in na vsak način se danes pozabi na to, kar je bilo včeraj. Državni zbor je izročil vladno osnovo volilne reforme posebnemu odseku, v katerem sede tudi slovenski poslanci, med njimi en liberalec. Znano je, da so liberalci z osnovo barona Gautscha zelo nezadovoljni. Na Štajerskem in na Koroškem je premalo mandatov za Slovence, na Kranjskem so volilni okraji tako razdeljeni, kakor da bi bil ta del načrta izdelal dr. Šustersič popolnoma sam. Liberalci mislijo, da volilna reforma ne sme imeti namena, da posadi klerikalce na konja in da ubije vse druge stranke. In to je res. Volilna pravica naj bi podala v zastopih miniaturno sliko političnega razmerja v deželi in v državi. Nekateri malenkosti izginejo pač v vsaki miniaturni in take volilne pravice ni mogoče iztuhitati, ki bi zagotovila zastopstvo tudi najmanjšim manjšinam. Ali nikakor ni njen namen, dodati večini vse mandate, vse manjšine pa potlačiti. Volilna pravica more biti več, kakor glasovalna pravica. Večina ima pravico do tako velikega zastopstva, kakršno odgovarja njenemu številu, ali pojem pravice zahteva, da naj dobi tudi manjšina svoji moči primerno reprezentanco. To leži tudi v bistvu parlamentarizma, ki postane nezmisljen brez opozicije. »Parlament« izvira od »parlare« = govoriti. V skupini, sestavljeni iz enotne večine, je govorjenje nepotrebno in brezpomembno. Ponavljati eno misel, varirati eno načelo, je samo izguba časa. Vlada večine brez opozicije je ravno tako absolutistična, kakor vlada posameznika. Globokejši smisel parlamentarizma je ta, da izrazijo govori različna mnenja, da je mogoče dobiti popolno sliko, popraviti pomote in tako priti kolikor mogoče do utemeljenega prepričanja. Opozicija je torej že s tega stališča neizogiben ud parlamentarnega telesa. Potrebna pa je opozicija tudi zaradi kontrole, katero mora vladajoča večina, ki ima postene namene, tem bolj želeeti, ker taka kontrola opravičuje njeno delovanje. Zastopanje manjšin je torej s stališča čistega parlamentarizma potrebno in pravično. Prave slike večine in manjšine pa ne daje nobena druga metoda tako natančno, kakor proporcionalni zistem, ki je vsekar najpravičnejši. Da so klerikalci hitro pozabili na svojo resolucijo, se nam ne zdi čudno. Njim bi bilo najljubše, ako ne bi bilo v parlamentu nikogar razven Šustersičev. Njih medenim besedam ni verjeti ničesar, in kadar deklamirajo o lepih načelih, je nedvomno, da se za njimi skriva egoizem. Ali v našem slučaju ne bi smeli pozabiti, da so spomini na volilnopravno gibanje še sveži in da so glasovali v deželnem zboru za proporcionalni zistem, je še nepozabljeno. Ako bodo že sedaj s takim veseljem poka-

zovali, da jim splošna in enaka volilna pravica ničesar ne velja zaradi načela, temveč da hočejo samo tako ali tako vtakniti vse slovenske mandate v svoj žep, bodo prehitro razkrinkani in koristilo jim to ne bode.

Za liberalce vstvarja volilna reforma drugačno situacijo, kakor za klerikalce. Njih zastopstvo je v nevarnosti, pa kličejo, da se jim godi krivica. Na Kranjskem da jih je vendar toliko, da bi po pravici morali dobiti nekoliko mandatov. Seveda ne vemo, koliko je v tem resnice. Koliko je enih, drugih, tretjih, bodo volitve šele pokazale. Ali gotovo je vendar, da so med meščanskim industrijalnim in kmetiskim prebivalstvom vsled različnih gospodarskih interesov tudi različni politični nazori, da pa so po razdelitvi kranjskih volilnih okrajev neagrarni prebivalci razven Ljubljane povsod a priori majorizirani. Slika političnega razmerja v deželi je na podlagi te razdelitve nemogoča. Liberalci sklepajo sedaj resolucije, ki zahtevajo posebne mestno-trgovsko-industrijske skupine. To je zopet nmetna razdelitev, ki tudi ne more imeti trajne vrednosti, ker se razmerje med industrijo in poljedelstvom izpreminja. Podjetnosti je pač pri nas malo in razvoj je počasen, a vendar ne more nihče zanikati, da imamo tudi na Kranjskem dobo prehoda v industrijalizem. Tu se postavi novo tovarno, tam se odpre rudnik, drugod se sezida železnica; prebivalstvo dobi drug karakter. V desetih letih bi bilo treba zopet izpremeniti okraje. Temu se je pa lahko izogniti s proporcionalnim zistemom, ki pokaže letos sliko sedanjega razmerja, v desetih letih pa zopet sliko tedanjega, in sicer čisto avtomatično.

Izgovor, da je proporcionalni zistem kompliciran, je piskav. Od volilca ne zahteva ničesar drugega, kakor pri sedaj navadni majoritetni volitvi. Vedeti mora, za koga glasuje. Volilcu ni treba ničesar kombinirati in nič računati. On voli toliko kandidatov svoje stranke, kolikor jih je sploh voliti v njegovem okraju in z oddajo listka je njegova naloga končana. Računanje pa je stvar volilne komisije, od katere se pač lahko toliko zahteva, da zna izračunati enostavno proporcijo.

V taki deželi, kakršna je Kranjska, se vsiljuje proporcionalni zistem takorekoč sam. Tukaj nimamo čistih industrijalnih okrajev. mesta so majhna, meščansko in delavsko prebivalstvo je razsuto po celi deželi, po Gorenjskem, po Dolenjskem in po Notranjskem in drugače kakor s proporcijo ga pri volitvah ni mogoče zbrati. Čemu torej umetne kombinacije? Ako ste že enkrat bili složni za proporcionalni zistem, tedaj ostanite pri njem, pa ne bodite političarji kakor muhe brez glave.

„Slovenec“, lažnivi prijatelj delavcev, sladko besedni kristjan, apostol ljubezni do bližnjega, bojevnik vere, ki prepoveduje trgati zaslužek delavcem, farizej ki ne izpregovori besede, da ne bi tičala v njej kakšna laž, se zaletava v krojače, ker hočejo tudi v Ljubljani doseči človeške razmere pa so vsled kratkovidnosti in trmo-glavosti mojstrov prisiljeni, bojevati se za kosček pravice, ki bi ga sami gotovo rajši dosegli mirnim potom. Ta kos papirja, ki se vsak čas pomaže z visokodonečimi tiradami, s katerimi bi rad pokazal, da kranjski popje in njih oprode kaj razumejo o delavskem gibanju, se zaletava n. pr. v stavkine straže, ki so neizogiben aparat vsakega štrajka. Delavce, ki so v boju, blati krščanski obrekovalac v pravem kranjsko-klerikalnem tonu. No, med krojaškimi delavci je bilo še nekoliko takih, ki so verjeli v obstanek »krščansko-socialne« stranke, pa so mislili, da klerikalci lahko zastopajo delavske interese. Sedaj se tudi njim odpirajo oči. Dvema bogovoma se ne more služiti, prebrisani »Slovenec«! Nekaj časa se lahko slepari na dve strani, ali enkrat se mora sneti krinko in krojaška stavka jo trga tem patentiranim kristjanom prav nemilo z obraza.

Pa le napadajte krojače! Le še bolj! Pokazite se take, kakršni ste! Čim prej, tem bolje, kajti večno vendar ne morete tekati z dvojim Janusovim obrazom po svetu. Čivkajte, čivkajte, po tem se izpozna ptička!

Liberalni socialni program. Na shodu liberalnih zaupnikov je bilo slišati tudi neke vodilne misli o socialnem delu novega programa, ki ima biti izdelan po leti, sankcioniran pa v jeseni. Klerikalni clown »Slovenec« piše, da so tiste točke posnete po klerikalnem programu. S tem pa nas spominja katoliško trobilo na nekaj, česar naj bi rajši ne zbudilo. Kje pa imajo klerikalci pravzaprav svoj program? 27. novembra l. l. se je z velikanskim pompom in z glasnim vriščem konstituirala »slovenska ljudska stranka«, beri »stranka preoblečenih klerikalcev«. Ali programa te stranke še do današnjega dneva ne poznamo. Prekrstila se je in to je bilo vse. Šustersič je mnogo peroriral o demokratizaciji stranke, toda demokratizacija ni ime. Kje je program? Ali velja še vedno program stare »katoliško-narodne stranke«? Čemu tedaj novo ime? Kje je tu pomladitev? Sedaj šele prav pokazujete, kako velika politična sleparija je bila cela tista komedija v hotelu »Union«.

Iz programa »ljudske stranke«, katerega ni, torej nihče ni mogel ničesar prepisati. Socialne fraze v starem klerikalnem programu pa itak niso bile katoliški original, temveč slab prepis iz socialno-demokratskega programa. In ta prepis je ostal na papirju, kar se je najbolje pokazalo pri zadnjem krojaškem štrajku, kjer so klerikalci zopet izdali delavce kakor že neshetokrat, tako da so tudi katoliški krojaški pomočniki dobili čisto novo mnenje o »Slovencu« in o njegovi stranki. Naj torej klerikalni moniteur kar nič ne čenča o socialnem programu.

Svetovati pa bi bilo tudi liberalcem, naj si ne delajo nobenih iluzij s svojimi socialnimi točkami. Če bi tudi imeli dobre namene s socialno reformo, jim to vendar nič ne pomaga, kajti če hočejo, biti meščanska stranka, ne morejo biti delavska. Saj pa tega tudi nihče ne zahteva od njih. Dosti bi imeli dela, ako bi hoteli organizirati moderno svobodomiselnost meščansko stranko. V delavski politiki ne morejo biti nič drugega, kakor diletantje; s tem nikomur ne koristijo, svoje lastne naloge pa bi zanemarjali.

Liberalni shod, ki je bil v soboto v »Mestnem domu«, je bil pač v marsičem zanimiv, s čemur pa ni in ne more biti rečeno, da je bil morda vzoren. Liberalni shodi so na Kranjskem, zlasti pa v Ljubljani, redkost, ker v stranki že dolgo let ni bilo nobenega življenja, pa zato ni čudno, da zborovalci nimajo mnogo rutine in takta. Prikrasovanje svobode govora je nekaj navadnega pri ljudeh, ki se bavijo s politiko kot diletantje pa vsled tega niso vajeni, da bi mirno poslušali nasprotnikovo mnenje. Da na socialno-demokratskih shodih tudi liberalci in klerikalci neovirano govore, je pripisati tisti izvežbanosti socialno-demokratskih poslancev, ki more biti samo plod dolgotrajnega, rednega, aktivnega sodelovanja v javnem življenju. Tega pa manjka liberalcem. To je tudi razlog, da je bilo slišati toliko deloma surovih, deloma frazastih medklicev, kakor se jih sliši sicer le pri klerikalcih. Toda to samo mimogrede. Bolj zanimivo je že to, da je bil predsednik shoda dr. Vladimir Ravnihar, ki je stal še pred nedavnem v najostrejši opoziciji. Sedaj je seveda član izvrševalnega odbora liberalne stranke in s precejšnjim patosom je povdarjal slogu, ki se je povrnila v liberalne vrste. Ravno te sloge pa ni moči razumeti, kajti razen dejstva, da so bili Ravnihar, Turk i. t. d. izvoljeni v eksekutivo, ne vidimo ničesar, kar bi se bilo tako temeljito izpremenilo, da bi bila brez-pogojna solidarnost »mladih« s prejšnjimi nasprotniki razumljiva. Prav v vprašanju volilne pravice mora nastop mladih osupniti človeka, ki je do zbora liberalnih zaupnikov čital njih članke in poslušal njih govore. Pod

predsedništvom dr. Ravniharja se je na sobotnem shodu mnogo govorilo in sprejeti sta bili tudi dve resoluciji. Dve na enem shodu; človek bi dejal, da je to dovolj. In vendar to ni nič. Kajti ravno tistega, kar bi bilo najbolj važno, ne pove nobena resolucija. Poslancema Graselliju in Hribarju je izrečena zahvala za obstrukcijo; poročilo dr. Tavčarja je sprejeto na znanje in izrečeno mu je zaupanje. Prvo resolucijo je predložil dr. Švigelj, drugo Fran Bergant. Nihče pa ni predložil resolucije, ki bi povedala, kaj naj se zgodi. Liberalni poslanci so govorili, da so za splošno in enako volilno pravico; zakaj se torej ni sklenilo, da se imajo bojevati zanjo? Ne ene besede ni bilo slišati, s katero bi se bili gospodje zavzeli glede bodočega nastopa. Vladni načrt hočejo obstruirati. S tem namenom se je pod stalnimi pogoji mogoče sprijazniti, ali to je samo negativno? To bi bilo bolj važno izvedeti, a glede tega je vse molčalo kakor grob.

O socialnih demokratih je na liberalnem shodu modroval dr. Tavčar. Njemu naša stranka ne ugaja; že davno vemo, da mu je premalo fina. Ali to vendar ne more opravičiti, da ji z zavijanjem besed podtika duševno inferiornost. Dr. Tavčar se je že sam — recimo — motil. Ko je v državnem govoril zoper splošno in enako volilno pravico, se je tako zmotil, da je pozabil, kaj obsega program njegove stranke. V soboto, ko je pripovedoval, da je bila njegova stranka vedno za splošno in enako volilno pravico, se je zopet tako motil, da je pozabil na svoj lastni govor v parlamentu. Neprevidno je torej očitati drugim pomote. V konkretnem slučaju pa je njegovo očitanje tudi krivično in razlagati ga je le s tem, da se on, političar, državno- in deželnozborski poslanec, in illo tempore urednik, pa vodja stranke, ni briga za to, kar se je godilo po deželi in po mestu v času boja za volilno reformo. Dr. Tavčar je dejal v soboto na shodu, da se glede Gautscha ne bode prepiral s socialnimi demokrati, «ki v spoznavanju značajev niso baš mojstri, saj so danes sami pripoznali, da so bili tako lahkoverni in neizkušeni, da jih je celo mož kakor je Gostinčar vodil za nos in jih speljal na led. Dr. Tavčar je dosegel svoj namen; žel je burno pritrjevanje — tistih, ki vedo o gibanju lanske spomladi toliko ali pa še manj kakor on. No, take spekulacije ne bi smele biti stvar političarja, ki ljubi višave. Tega, kar je on trdil, ni nihče priznal in ni nihče mogel priznati. Sodrug Kocmur je pač karakteriziral lažnivo demagogijo klerikalcev in je povedal, kako so v času volilnopravnega boja prihajali na naše shode ter se izrekli solidarne, a ko so dobili signal z Dunaja, so se izrekli zoper politični strik. Ali kaj je s tem priznal? Ako bi bil dr. Tavčar informiran, bi vedel, da smo naše shode prirejali mi sami, da smo izvrševali svoje delo, da smo demonstrirali in manifestirali, a nismo vpraševali klerikalcev, ali jim je to všeč ali ne, temveč smo samo varovali načelo svobode, pa smo dovolili vsakomur, udeleževati se naših shodov in govoriti na njih. Ravno tako je imel tudi dr. Triller na našem shodu dne 28. novembra prosto besedo. Začeli smo svojo akcijo sami in vodili smo jo sami. Nasprotij med nami in med klerikalci nismo nikoli terjali in v samem «Slovencu» bi dr. Tavčar še danes lahko čital, kako odločno smo zagovarjali svoje protiklerikalno stališče. Posebno pa Gostinčar ni igral nobene vloge, kajti on ni niti govoril na naših shodih. Ergo nas ni mogel nihče voditi za nos in nihče speljati na led. Zakaj govori dr. Tavčar neresnico? Ali misli, da bomo vsled tega napustili svoje stališče glede volilne reforme? Nam je vse eno, zakaj se je Gautsch izpreobrnil, kakor nam je vseeno, zakaj glasujejo klerikalci za njegov načrt. Tudi liberalcev, ako bodo glasovali za reformo, ne bomo vprašali, kakšen namen jih vodi. Od naših nasprotnikov ne

moremo nikoli pričakovati, da bi imeli naše nazore. Videti pa je, kakor da bi dr. Tavčar s svojimi lamentacijami o Korošcih in Štajercih rad speljal koga na led. A če mu je res kaj na tem ležeče, da ondotni Slovenci ne poginejo, bi se moral odločno izreči za reformo. Ako dosežejo liberalci še kak mandat za Korošce in Štajerce, nam je gotovo všeč. Če pa to za sedaj nikakor ne bi bilo mogoče, ne da bi prišla reforma sploh v nevarnost, tedaj mu delavci nikoli ne bi odpustili, da je zaradi enega ali dveh mandatov preprečil nujno potrebno preosnovo in s tem oškodoval tudi Korošce, ki bi morali izgubiti vsako upanje na zboljšanje, ako bi ostal sedanji volilni red v veljavi, dočim je gotovo, da bi se morale na temelju reforme tudi tamkaj zboljšati razmere. Govor dr. Tavčarja o državnoborski volilni reformi je bil zelo sumljiv. Naj liberalci pazijo, da ne naredo kakšne neumnosti v parlamentu! Delavci hočejo na vsak način volilno reformo: kdor bi jo preprečil, bi moral obžalovati to.

Roditeljski večeri v Ljubljani. V soboto večer dne 7. aprila je bil prvi roditeljski večer v telovadnici druge mestne deške ljudske šole (na grabnu). G. ravnatelj Gabršek je najprej opisal namen roditeljskih večerov in naglašal, da se bode na roditeljskih večerih obravnavalo snov v zmislu učnega načrta, ki velja za šole pri nas. Nato je predaval g. učitelj Likar o vzgoji otrok pred šolsko dobo. Predavatelj je obravnaval snov, dasi ne obširno, vendar s tako poljudnostjo, da so bili poslušalci in poslušalke prav zadovoljni s predavanjem. Namen predavatelja je bil v tem in bo tudi v naslednjih roditeljskih večerih, da dokaže potrebo enotne vzgoje doma in v šoli in pa, da je potreba posebno v nežnih otroških letih paziti na to, da se otročji duh ne presili. Dokler otrok ni goden za šolo, ga ni treba učiti ne pisati ne brati in ne drugih stvari na pamet. Zadržuje popolnoma, ako dobi otrok v svoji najnežnejši dobi nagnjenost k čednostim, ki so potrebne človeku. — Glede na vzgojo so roditeljski večeri pri nas prav potrebni in tudi naše delavstvo naj bi se jih udeleževalo. — Prosimo, da bi tudi našemu uredništvu naznanjalo slavno ravnateljstvo priredbo roditeljskih večerov.

Ob sklepu lista.

Ustanovni shod krajne skupine Trst III pravovrstvenega in strokovnega društva za Avstrijo je v torek, 17. t. m. ob 8. uri zvečer v Trstu, ulica Boccaccio štev. 10, gostilna gospe Čokelj, s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo. 2. Predavanje. 3. Volitev odbora. 4. Predlogi in vprašanja. Vsi udje in tisti, ki žele pristopiti društvu, so vabljeni, da se polnoštevilno udeležijo tega zbora.

Stavka ljubljanskih krojačev je po večini delavnic končana, in sicer uspešno za delavce. Povod stavki je bil, da mojstri niso hoteli sprejeti tarifa, ki ga je predložil pomočniški zbor vsled naraščajoče draginje, kateri stare plače že davno niso bile več primerne. Nekateri mojstri so izdelali drug tarif, ki pa je bil popolnoma nezadosten, ter bi bili imeli pomočniki od njega precej veliko škodo. Večini mojstrov niso bile prave zahteve pomočnikov niti natančno znane, ker od mojstrskega zbora niso bili prav poučeni. Ker torej po tej poti ni bilo mogoče doseči sporazuma, so delavci dne 25. marca skoraj soglasno sklenili, vstopiti v stavko. Dne 26. marca je stavka začela. Udeležilo se je 78 krojaških pomočnikov. Kmalu so začela pogajanja po posredovanju obrtnega nadzornika in obrtnega komisarja ter je večina I. razreda ugodila v red, II. razred v četrtek, III. razred pa v petek zahtevam delavcev. Samo nekoliko mojstrov ni hotelo vsprejeti predloženega tarifa ter se je v njih delavnicah nadaljevalo stavko. V drugih pa je delo takoj drugi dan začelo. Natančneje o tem v prihodnji številki.

Shodi.

Ljubljana. Izvrševalni odbor in ljubljanska lokalna organizacija jugoslovanske socialno-demokratske stranke sklicujeta javen ljudski shod, ki bode v nedeljo, dne 15. t. m. ob pol 10. uri dopoldan na vrtu restavracije «pri levu», na Marije Terezije cesti. Na dnevnem redu je: Deželnozborska obstrukcija in stališče delavstva. Povabljeni so tudi deželnozborski poslanci.

Volilna reforma za kranjski deželni zbor se živo dotika interesov delavstva, ki doslej nima nobene besede v deželnem zboru, a ima vendar pravico do primerne zastopstva tudi v deželnem parlamentu. Zato je nujno potrebno, da označijo delavci svoje stališče, katero morajo deželnozborske stranke upoštevati, ako hočejo biti pravične. Naravni namen vsake volilne reforme, ako noče biti reakcionarna, je podelitev volilne pravice tistim, ki so se brez nje. Kranjski deželni zbor je odgoden. Kadar bode zopet sklican, mu bode odločevati o volilni reformi. Naj torej pravočasno izve, kaj zahteva in pričakuje delavstvo od njega. Pridite zato polnoštevilno na nedeljski shod in agitirajte pridno, da izve sleherni delavec v Ljubljani in okolici, da je njegova dolžnost, udeležiti se tega shoda. Pri sklepanju o volilni reformi se ne sme preiti na dnevni red preko delavstva.

Splet. Da se giblje tudi v Dalmaciji, v tej najbolj zapuščenih vseh dežel, kar jih stoji pod avstrijsko upravo, se vidi tudi odtod, da smo priredili te dni dva predavanja z jako lepim uspehom. V Dalmaciji je prav malo industrije, čeravno se ne more trditi, da bi ne bilo tal za njo. Dežela ima mnogo pogojev za njo, ali kdo ve, koliko časa bode še treba, preden se tukaj kaj razvije. Res je, da je vlada zelo zanemarila deželo, ali tudi domačini so mnogo krivi. Ljudi z denarjem je tukaj, ali oni hočejo dobivati obresti brez skrbi, brez rizike, samo z najprimitivnejšim izkoriščanjem. Najbrže bomo dobili industrijo, kadar jo ustanove tujci; tedaj bodo seveda narodnjaki zakričali. A kdo jim bode kriv? Uboga dežela je popolnoma izsesana. Največji bogataši in takorekoč gospodarji dežele so popi in kutarji, katerih je toliko tukaj, kakor menda v nobeni drugi avstrijski deželi ne. V Spljetu n. pr. je zastopan vsak katoliški samostanski red. Tu se pri vsakem konaku naleti na meniha ali pa na cele gručice njih, tu na bele, tam na črne, na rujave, na vsakršne. Mesto nima prav 20.000 prebivalcev, pa ima dva škofa in več kakor 40 cerkev. Razume se torej, da je cela armada popov tukaj. In ubogo ljudstvo naj vse to izdržuje. Dve tretjini spljetskega zemljišča sta v popovski posesti. A menihi ne delajo. Delo morajo opravljati kmetje, takozvani težaci, ljudje, ki žive v razmerju kakor pred 48. letom. Težak mora plačevati od zemljišča davke in vse mogoče, a od pridelka mora dajati polovico «gospodarju», samostanu, župniji, škofiji, s kratka popom. Nekdaj so morali dajati šestino, ali prebrisani kutarji so pri vsakem novem sklepanju ugovora znali povečati svoje pravice. Kako naj ubogi kmet pridelava in kako naj ostankom živi, to jim ni nič mar. Človek bi mislil, da imajo v takih razmerah dosti. Ali ne. Celo leto še beračijo. Vsak hip hodi kak «sluga božji» z nabiralnikom od hiše do hiše: «Almozinu za sv. Josipa» — «almozinu za majku božju od milosti» — «almozinu za majku božju od zdravlja» — tako gre celo lelo in gorje človeku, ki ne da vselej svojega obolusa. Ni čudo, da se ljudstvo izseljuje trumoma v Ameriko. Kar pa živi še v Dalmaciji, je propadlo, da je groza. Treba je le pogledati stanovanja spletskih težakov. To so propadle kočice, pač iz kamna, ali slabejše kakor hoče kranjskih in celo hrvatskih kmetov. O sobah ali izbah se ne more govoriti. To so luknje, podobne svinjakom in pred vrati leži kup gnoja, da smrdi ljudem

naravnost v nos, pri jedi v spanju. Naravno, da razsajajo tukaj nalezljive bolezni vsako leto. Kadar je južno vreme, je celo mesto en smrad in kogar je usoda prignala sem in ga je prisilila, da mora živeti tukaj, mora enostavno resignirati, ako ne pogine prej. Gorje, ako bi se zneslo sem kakšno kolero! Tedaj tudi petsto zdravnikov ne opravi ničesar. Vsega tega pa ne vidi gospoda, ki ima neprenehoma blagor naroda na jeziku. — To, se mora vedeti, ako se hoče razumeti, kako je mogoče, da se razvija socialna demokracija tudi pri nas. Ljudstvo se je naveličalo narodnjaških fraz. Velika večina je v popolni apatiji, misleči del se pa oklepa socialne demokracije, ki ima sicer še težak položaj in hude boje ali tudi zagotovljeno bodočnost.

Prijateljstvo do delavcev se je pokazalo zopet, ko smo naznanili svoja predavanja, na katera smo povabili sohr. E. Kristana iz Ljubljane. Prvo predavanje v nedeljo dopoldan smo imeli v kavarni na obrežju, kjer je lep, velik prostor, drugo pa smo mislili prirediti v gledališču v ponedeljek zvečer. Z gledališčem disponira občina, kateri stoji na čelu župan dr. Trumbić. Odločilno besedo v njej imajo demokratje, ki se laskajo delavcem na vse pretege. A ta ljudstvu prijazna gospoda ni hotela dovoliti gledališča. Vsled tega je moralo biti drugo predavanje v delavskih društvenih prostorih, ki seveda za tako svrhu niso tako pripravi kakor gledališče. Nič ne de. Gospoda naj le tako dalje pokazuje svoje praktično prijateljstvo, ljudstvo pa bo izvajalo svoje praktične konsekvence iz tega.

Predavanja so zato vendar lepo uspela. Sodrugi Elbin Kristan je govoril prvi dan o predmetu: «Zakoni razvoja in bodočnosti» drugi večer pa o: «Delavstvo, inteligenca in socializem». Udeležba je bila pri obeh predavanjih za spljetske razmere zelo velika, seveda v nedeljo večja, ker v ponedeljek nismo imeli dosti prostora. O predavanjih sohruga Kristana nam ni treba poročati. Slišali smo ga govoriti že v drugih krajih in prav zato smo ga povabili tudi sem. Njegova temeljita in temperamentna izvajanja so naredila velik viisk in sodrugom je bilo splošno žal, da ni bilo mogoče prirediti še nekoliko podobnih predavanj. Upamo pa, da se to zgodi pozneje. Snoči je sohrugi Kristan odpotoval v Dubrovnik, pa mu želimo tudi tam enak uspeh, kakor ga je imel v Spljetu, v interesu dalmatinskega proletariata.

Nesreča v Courrieres.

V ogromnem grobu courrierskega rudnika, ki je požrl več kakor 1200 delavcev rudarjev se je zgodil komaj razumljiv slučaj. 13 delavcev je živelo v njem 20 dni in žive so jih spravili iz rovov. Porušili so se pač tako, da so postali skoraj okostnice, a vendar so živi in rešeni. Skupina delavcev, ki je gasila požar v rovu III, jih je našla ter je naznanila neverjetni slučaj tovarišem.

Ta vest je provzročila, naravno, skoraj revolucijo nad jamo. Na tisoče in tisoče ljudi se je zbralo pri izhodu jame, tisoč upov je oživelo — in tisoč upov je žalostno poginilo. Kajti neštetim množicam, ki so čakale vsak v nadi, da so ravno njegovi ljubi rešeni, se je povrnilo samo 13 ljudi.

V petek 30. marca je bilo, ko se je razširila vest o čudni rešitvi, o kateri pripoveduje očividec sledeče: Danes zjutraj se je spustilo moštvo v rov II, da očisti zasuto pot k rovu III. Naenkrat prihiti delavec kakor blazen in zakliče tresoč in z motnim pogledom inženirju, ki je vodil delo: «Dol v rovu za voz je trinajst živih mrličev, ki hočejo gor!» — «Zivi mrlič?» vpraša inženir ves v čudu; «kaj pomeni to?» — «Da, živi ljudje, ki so se rešili v katastrofi,» odgovori rudar. Inženir in delavci so poskočili proti rovu. Kmalu na to

se je pojavil koš, iz katerega je izstopilo 13 delavcev, podobnih sencam, iz podzemeljskega sveta. Eden izmed njih, kopač Nemy, se je tako čudno smejal, da nas je kar zona obhajala.

Ko je ljudstvo izvedelo, kaj se je zgodilo, se je polotila množice silna razburjenost. Imena rešenih so šla od ust do ust in vsakdo jih je hotel videti. Pripovedovalo se je tudi, da je slišati še klicev na pomoč, toda te vesti ni mogoče kontrolirati. Rešeni rudarji so tako oslabei, da se komaj vlečejo. Njih vodja Nemy je pripovedoval, da so prišli iz jame III v Mericourt, kjer so bili več kakor 20 dni zaprti. Z največjo pažnjo so jih spravili na dan. Svetlobe niso mogli prenašati, bili so jako slabi, sicer pa so se še precej dobro počutili. Vsi so odgovarjali na vprašanja ter so pripovedovali, da so se hranili od jedil, ki so jih našli pri ponesrečenih tovariših in od ovsas iz konjskega hleva.

Nemyja je pričakoval njegov oče. Njemu je, ko ga je ves solzan objel, pripovedoval:

«Eksplzija me je silno prestrašila in takoj sem zbežal, da najdem kakšno zavetišče. Naletel sem na gručo mrličev. Posrečilo se mi je, doseči konec rova. Bili so obupani, ko so izvedeli, da je tudi on, ki so ga imeli za rešitelja, zasut. On pa jim je prigovarjal in jim je dajal poguma. Tako so ostali osem dni v tistem rovu. Nemy ni nikoli pozabil, naviti svojo uro in tako je vedno vedel, kako pozno je. Vsem pa je manjkalo jedil. Tedaj so se hranili z zemljo in skorjo lesa, skratka z vsem, kar so našli. Zaman so izkušali v temi sredi mrličev in ruševin najti izhod iz zagate, v kateri so bili zaprti. Nekega večera so dotavali v konjski hlev, kjer so našli ovsas, s katerim so se dva dni hranili. Jedli so potem meso konja, ki je že začel gniti in pili so vodo, ki so jo imeli še v steklenicah in katero so pomnožali z lastno vodo. Zadnje dni so se razdelili v tri skupine, da bi lažje našli kak izhod. Snoči so začutili svež zrak. Tedaj so se privlekli do tistega prostora, kjer so jih danes našli.

Zdravnik, ki jih je preiskal, je izjavil, da se boji, da izbruhne med njimi infekciозна mrzlica vsled hrane z lesom, surovimi ovsem in pokvarjenim mesom. Vendar upa, da jih ohrani na življenju.

Eden izmed rešenih je padel ob času eksplozije na svojo svetilko in si je poškodoval oko. Ker je ostala rana vseh dvajset dni brez nege, je izgubil oko. Vsi pripovedujejo, da so mnogo trpeli, ker jih je zeblo. Spali sploh niso, temveč neprenehoma so iskali kak izhod. Sobe v bolnišnici je bilo treba popolnoma potemniti, ker ne prenašajo svetlobe.

Za družbo je tudi ta rešitev nova obtožba. Delavski delegati so se pretečeni teden rekli, da so bržčas se živi ljudje v jamah. A vendar se je ustavilo vsako reševalno delo in samo z gašenjem ognja so se še pečali.

Dne 31. marca so spravili še nekoliko mrličev na dan, ki so izgledali kakor mumije. Zdravnik, ki jih je preiskal, trdi, da so pred 20 urami še živeli. V njih bližini so našli konja še živega.

Inženir Laur pravi, čeprav je slišati neverjetno, da je najbrže še nekoliko živih, ali pa vsaj umirajočih ljudi v jamah. Dejal je še:

«Moje mnenje je bilo takoj po eksploziji, da je treba izčistiti rov III, ker je bila vsa verjetnost, da se najde tam še živih ljudi. Prodrli sicer nisem s svojim mnenjem, ali sedaj ni čas, da bi igral občutljivca. Ker pa človečnost zahteva, je, da se takoj še enkrat preišče najbolj oddaljene kraje, kamor je najtežje prodrli dim in strupeni plin.

Socialistični poslanec Basly je interperiral o stavki, pa tudi o načinu, kako se je vodilo reševalo delo.

Umetnost in književnost.

Slovenski igralci na Hrvaškem. Nekoliko članov slovenske drame in opere je

sestavilo družbo, ki je odšla po končani ljubljanski sezoni na Hrvaško, kjer priredi v Karlovcu in pozneje v Varaždinu več predstav in sicer dramskih, opernih in operetnih. Družbo vodita gospoda Lier in Dragutinovič. Zagotovila sta si tudi več gostov iz Zagreba za prav ličen repertoar. — Druga družba je odšla pod vodstvom g. Danila v Slavonijo, kjer priredi več predstav v Osieku in v ondotnih mestih. Upamo, da boste imeli obe družbi dober uspeh — umetniški in materialen.

Socialni pregled.

V tržaško okrajno bolniško blagajno so bile v soboto, 31. marca, nove volitve. Blagajna je bila vsled velikih nerodnostij, ki so se godile pod liberalno upravo, precej dolgo brez odbora in komisar jo je vodil. Ko so bile končno razpisane nove volitve, so socialni demokratje takoj postavili svoje kandidate, dočim so nasprotniki molčali, kakor da jih ni. Ker je v Trstu potajno rovarjenje, nekaj navadnega, je bilo misliti, da skušajo nasprotniki tudi tukaj v kalni vodi in na skrivnem naloviti svoje ribice. Ali če so to poskusili, so se morali vendar kmalu prepričati, da jim je med delavci odzvonilo in res ni nihče imenoval kandidatov, ne liberalci, ne avstriakantovski «partito popolare», ne «nacionalni socialni demokratje», ta naj-novejša spaka, ki pač hitreje pogine, nego se je rodila. Socialni demokratje so torej zmagali takorekoč brez boja; seveda ne brez dela. Kajti že davno pred razpisom volitev je začelo delo in agitacija in ravno temu je pripisati, da so nasprotniki izpoznali popolno slabost svoje pozicije ter se niso spuščali v boj, v katerem bi se bili samo blamirali. Sedaj začne v tržaški bolniški blagajni nova doba in delavci bodo v bolezni uživali vsaj tiste pravice, ki jim jih daje itak dosti skopi zakon. Ali to je prvi korak, ki ga je bilo treba storiti, ako hočejo delavci doseči razširjenje svojih pravic tudi na polju bolniškega zavarovanja.

Stavka v Labinu. Ker je trboveljska premogokopna družba odbila vse zahteve delavcev rudnika Karpan v Istriji in ker so bili vsi poskusi, doseči mirnim potem kakšno zboljšanje, brezuspešni, so delavci sklenili stopiti v stavko, kar se je tudi zgodilo. V začetku je bila družba v vsakem oziru trdovratna, pozneje pa se je spustila v pogovore z delavskimi zastopniki. Stavka traja dalje. Natančneje poročamo v prihodnji številki.

Raznoterosti.

Svetost zakona. Med ogrsko aristokracijo zavzema kneževska družina Odescalchi odlično mesto. Dasiravno Odescalchiji nimajo bogastva, je vendar njih plemstvo zelo staro, razven tega pa so tudi zelo pobožni in vsled tega papežu dragi in ljubi. Leta 1902. je poročila iz te družine princezinja Alinka Odescalchi navadnega posestnika Gustava Körerja. Pred poroko je moral srečni ženin svoji nevesti pred javnim bilježnikom zapisati 300.000 K kpt ženitvansko darilo s pogojem, da izplača to vsoto ženi, ako bi se zakon ločil. Že poldrugo leto pozneje je vložila princezinja tožbo za ločitev ter je zahtevala, da se ji izplača 300.000 K. Za dokaz može nezvestobe je predložila več ljubezenskih pisem, ki jih je neka natakara pisala njenemu možu, ki pa jih je sluga pridržal in izročil princezinji. Toda Körerju se je posrečilo dokazati, da ga ta natakara niti ne pozna in da je pisala tista pisma po naročilu sluga, katerega sta na to napeljala princezinja in njen brat, knez Odescalchi. Dokazalo se je, da so imeli pobožni Odescalchiji od prvega trenutka namen, opehariti plebejca za 300.000 K, zakon pa je bil sredstvo, ki je imelo posvetiti cilj.

Gospodarski pregled.

Nove zveze čez Ljubljano. Ko so prišla v javnost poročila, da se namerava napeljati novo vzhodno ekspresno zvezo iz Pariza čez Trst, Ljubljano, Zagreb v Belgrad, se je obrnila zagrebška trgovska zbornica v tej zadevi do pariške, od katere je dobila sledeči odgovor: «Na naši seji dne 21. t. m. smo sklenili, da se ima naznaniti francoskemu trgovinskemu ministrstvu in ministrstvu za javna dela, da pariška trgovska zbornica ne zagovarja samo ureditve mednarodnega vlaka po primeru orientnega ekspresnega, temveč tudi ureditev brzih in direktnih navadnih zvez iz Pariza čez Pontarlier, Lausane, Milan, Benetke, Trst, Zagreb v Belgrad.» — Te zveze bi šle torj tudi čez Ljubljano. Rado-vedni smo, koliko praktičnega zanimanja pokažejo slovenski kapitalisti za ta namen. Optimisti, ki mnogo pričakujejo, se bodo najbrže zmotili.

Društvene vesti.

Društvo „Ljudski oder“ v Trstu je imelo v soboto, dne 31. marca, svoj prvi redni občni zbor. Iz poročila odbora je razvidno, da je društvo v teku enega leta doseglo res velik moralen uspeh na polju izobrazbe, ki tvori program tega društva. Ustanovili so ga pred letom slovenski sodrug, in sicer so se postavili na delo s praznimi rokami, toda z resno voljo do dela in s prepričanjem, da store s tem del svoje dolžnosti v pospeševanje emancipiranja slovenskega delavca, ki je, zlasti v Trstu, zelo zanemarjen na polju izobrazbe.

Ustanovili so svojo čitalnico, v kateri je na razpolago članom lepo število slovenskih, nemških, italijanskih, hrvatskih in drugih časnikov in znanstvenih revij. Čitalnica je bila v tej kratki dobi zelo dobro obiskana in sicer se je našlo 5000 rednih obiskovalcev. Društvo je ustanovilo potovalno knjižnico, ki je bila letos tudi zadostno obiskana, včasih celo izkoriščana, ker pa je le v korist in v prospeh društvu. Knjižnico tvori jako lepo število zbranih slovenskih knjig. Vsega skupaj se je čitalo 800 zvezkov in sicer zavzemajo v tem pogledu prvo mesto ruski pisatelji. Med njimi je dosegel največji uspeh Tolstoj s svojim «Vstajenjem», ki je bilo 25krat čitano. Za njim pridejo Čehov, Dostojevski, Puškin, Turgenjev, Potapenko, Čajkovski in Karmak. Od slovenskih pisateljev je dosegel največji uspeh Mihajlek s svojim «Iz nižin življenja». Potem pridejo Cankar, za čegar spise so se člani večkrat kar trli, Askerc, Sorli, Zofka Kyoder, Govekar itd. Tudi drugi slovanski spisi in prevodi pisateljev drugih narodov so lepo zastopani. Od znanstvenih spisov se je največ čitalo Staretovo «Občno zgodovino». Iz števila čitateljev — primerno po nizkem številu članov in iz knjig, katerih so člani posluževali, je razvidna neopravičena trditve nekaterih, da se med Slovenci ne bi moglo narediti lepe znanstvene in beletristične književnosti. Treba je le dati slovenskemu delavcu priložnost, in treba je tudi, da uplivni faktorji uplivajo nekoliko nanj in

imeli bomo v kratkem delavca, ki se bode bolj zanimal za resne in koristne knjige, kar bo dalo obenem podlago slovenski književnosti. Dokler pa se bode sililo v svet knjige kakor Mohorjeve, je gotovo ves trud zaman.

Društvo je priredilo tudi 15 znanstvenopoljudnih predavanj, pri katerih je bilo okroglo 4000 obiskovalcev, od katerih so tvorili 90 odstotkov delavci. Tržškega meščanstva je bilo pri predavanjih bore malo število, kar gotovo ni na čast tistim, ki bi morali biti v izgled delavcu, pa dajejo samo spričevalo svoje nevolje do izobrazbe. Predavalo se je večji del o socialnih stvareh, vendar je bilo par zgodovinskih in zgolj umetniških predavanj ter tri medicinska. Dosedanji predavatelji so: dr. Ivan Novak 1. predavanje, dr. Hinko Tuma dva, sodrug Etbin Kristan tri v Trstu in eno v Nabrežini, prof. dr. Lončar tri v Trstu in eno v Nabrežini, dr. Dereani tri v Trstu in Ant. Kristan tri. Število gotovo ni preveliko, bilo bi pa lahko veliko večje, ako društvo ne bi imelo toliko skrbi v iskanju predavateljev, ter če bi se sploh smelo zanašati na lepo število udeležbe. Tri predavanja se je moralo suspendirati in sicer dvakrat radi nepredvidnih zaprek, enkrat pa radi premale udeležbe. V zadnjem se opazuje sicer vedno večje zanimanje do predavanj, kar nam daje upa, da jih bomo imeli letos veliko več.

Društvo je priredilo tudi eno dramatično predstavo; ta odsek ni mogel nadalje delovati radi pomanjkanja osebja za oder.

To je poročilo predsednika na občnem zboru. Poročilo enostavno, ki pa nam dokazuje, da je odbor društva res umel svojo vzvišeno nalogo, pa jo je tudi po svojih močeh vestno opriavljal. Ako pomislimo, da so to sami resnični delavci, smo lahko uverjeni, da so imeli res voljo do dela. Poročilo je bilo pohvalno sprejeto.

Po poročilu blagajnikn se jo preslo na volitev novega odbora, ki je izšel tako-le: Predsednik: Anton Jernejčič. Odborniki: Ant. Furlan, Vincenc Gogola, Fran Gruden, Ivan Makovc, Josip Petejan, Fran Potočnik, Ivan Regent in Fran Šešek. V pregledovalni odsek: Rudolf Može, Jaka Škrbic, Ant. Vavpotič.

Pri točki raznoterosti so člani izrekli za bodoča predavanja sledeče želje: Petejani: o socialnem gibanju, Makovc: o darvinizmu, drugi o alkoholizmu itd., kar je novi odbor obljubil upoštevati. Naložilo se je obenem novemu odboru, naj nikar ne zapusti predavanj, temveč naj ne poskusi, da se jih čim več priredi, v kar bodo tudi člani v kolikor mogoče primogli, ter da naj poveča knjižnico.

Končalo je prvo leto tega društva, pokazalo se je resnost, pokazalo se je delo in veselje do tega in mislimo, da bomo v kratkem videli tudi uspeh.

Delavci!

Kdor si hoče oskrbeti **trpežno blago**, naj se obrne naravnost na mojo firmo. Naročbe se izvršuje natančno in po meri.

A. Žakelj

čevlarski mojster v Žireh.

Poslano.

Gospod Karel Linhart, ki se je hotel vsiliti rudarski uniji kot tajnik južnega revirja, je pridobil nekaj delavcev v Trbovljah s svojimi sofisticiranimi in lažljivimi nastopi ter jih nahujskal proti zaupnikom rudarske unije, češ, da so zakrivali, da ni bil on nastavljen kot tajnik. Unija ga ni sprejela zaradi tega, ker je njegova preteklost preveč umazana. Že 12. avgusta 1904 se ga je v Ljubljani pri strankini konferenci odstavilo iz uredništva «Rdečega prapora» zaradi nekih neredov. Poizvedeli smo pa pri strankinih zaupnikih, da ni zanesljiv. Da je to resnica, kaže zadnji primer. Iz Zabukovce se nam namreč piše, da je dobil tam enkrat 24 K in enkrat 8 K, ki so bile last unije in ni imel nikakršne pravice do nobenega zneska. Linhart je vzel denar, a ga do danes ni odročil, dasi je že od takrat preteklo par mesecev. Obenem se nam poroča iz Trbovelj, da sedaj tamkaj obrekuje razne zaupnike, preti, da bo izstopil iz stranke in izdal brošuro proti zaupnikom in da hočejo razni zaupniki škodovati delavcem v Trbovljah pri njih gospodarski zadugi. Mi izjavljamo tukaj, da je to sama laž gosp. Linhart, ki ima sicer dober jezik, a vse drugo malo velja. Svarimo vse delavce, da ne verujejo človeku, kateri je že doslej grozno škodoval trboveljskim rudarjem.

Turn-Töplitz, dne 7. aprila 1906.

Odbor rudarske unije.

Izkaz tiskovnega sklada.

V Trstu nabrano na shodu med uslužbenci c. kr. glavnih skladišč 8 K 15 vin. **Upravištvo.**

Organizacijam na znanje.

Izvrševalni odbor ne izda letos posebnega majnikovega spisa. Prvi majnik se bo poslavil s tem, da se primerno olepša zadnja številka «Rdečega prapora» v mesecu aprilu. S tem bomo omogočili, da dobi vsak naročnik obenem s listom tudi nekakšen majnikov spis. Stroški pri tej številki se bodo znatno povečali, zaradi tega vljudno vabimo da nam organizacije, ki bi potrebovale več izvodov kakor navadno, to naznanijo vsaj do 22. t. m.

Upravištvo «Rdečega prapora».

Sodrug, delavec, berite in širite svoj list „Rd. prapor“!

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v uobem delavski hiši.

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni gostilni, kavarni in brivnici, kamor delavci zahajajo.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje:

za celo leto K 5.44, za pol leta K 2.72, za četrt leta K 1.36. — Za Nemčijo: za celo leto K 5.96, za pol leta K 2.98, za četrt leta K 1.49. — Za Ameriko: Za celo leto K 7.28.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Aleksandra Levi Minzija

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

Kavarna

„Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopleje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago «Rdeči Prapor», «Arbeiter-Zeitung» in «Laboratore».